

TOLERANTLIK - JAMIYAT TARAQQIYOTINING KAFOLATI

Ya'qubov Fayzulla Doniyorjonovich

Farg'ona Davlat Universiteti Huquqshunoslik Fakulteti
Yurisprudensiya Yo'nalishi 1-Bosqich K-25.23-Guruh Talabasi
<https://doi.org/10.5281/zenodo.20081875>

Annotatsiya: Ushbu ilmiy maqolada zamonaviy dunyoda tolerantlik (bag'rikenglik) tushunchasining mazmun-mohiyati, uning ijtimoiy-siyosiy barqarorlik va millatlararo totuvlikni ta'minlashdagi roli tahlil qilinadi. Tadqiqotda tolerantlik shunchaki ahloqiy me'yor emas, balki huquqiy davlat taraqqiyotini belgilovchi strategik omil ekanligi asoslab berilgan. O'zbekistonning bag'rikenglik borasidagi tarixiy merosi va bugungi davlat siyosati o'zaro uyg'unlikda yoritilgan.

Kalit so'zlar: tolerantlik, bag'rikenglik, taraqqiyot kafolati, O'zbekiston modeli, millatlararo totuvlik, huquqiy davlat, globallashuv, diniy bag'rikenglik, ma'rifat.

KIRISH

Insoniyat taraqqiyoti tarixiga nazar tashlar ekanmiz, har qanday jamiyatning yuksalishi bevosita undagi ijtimoiy birlik, o'zaro hurmat va tolerantlik madaniyatiga bog'liq bo'lganiga guvoh bo'lamiz. Bugungi shiddatli globallashuv va turli mafkuraviy ziddiyatlar avj olgan davrda "tolerantlik" tushunchasi tinchlik va barqaror rivojlanishning eng muhim kafolatiga aylandi.

O'zbekiston o'z taraqqiyot yo'lida millatlararo totuvlik va diniy bag'rikenglikni davlat siyosatining ustuvor yo'nalishi sifatida belgilab olgani bejiz emas. Zero, yurtimiz hududi qadimdan o'nlab millat va elatlar uchun umumiy uy bo'lib kelgan. Mazkur maqolada tolerantlikning jamiyat taraqqiyotidagi o'rni, uning huquqiy poydevori va ma'naviy ildizlari tahlil qilinadi.

TOLERANTLIKNING FALSAFIY VA HUQUQIY MOHIYATI

Tolerantlik (lotincha "tolerantia" – sabr, chidamlilik) tushunchasi insoniyat tafakkuri rivoji bilan birga tadrijiy ravishda takomillashib bordi. Dastlab bu tushuncha diniy e'tiqodlarga nisbatan sabrli bo'lishni anglatgan bo'lsa, zamonaviy dunyoda u hayotning barcha jabhalarini – siyosiy, milliy, madaniy va ijtimoiy munosabatlarni qamrab oladi.

Jahon falsafiy tafakkurida tolerantlik g'oyasi bir necha maktablar tomonidan asoslangan. Jon Lokk bag'rikenglikni vijdon erkinligi bilan bog'lagan bo'lsa, Immanuel Kant uni insoniy hurmat va shon-sharafning oliy ko'rinishi sifatida talqin qildi. Shuningdek, XX asr faylasufi Karl Popper ochiq jamiyatning asosiy dushmanlaridan biri aynan murosasizlik ekanligini ta'kidlab o'tgan.

Huquqiy nuqtai nazardan, tolerantlik – bu o'zganing huquq va erkinliklarini tan olishdir. O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasida barcha fuqarolarning millati, tili va dinidan qat'i nazar, qonun oldida tengligi belgilab qo'yilgan. Bu esa jamiyatimizda bag'rikenglikning huquqiy kafolatidir.

O'ZBEKISTON — TARIXIY BAG'RIKENGLIK MASKANI

O'zbekiston zaminida shakllangan tolerantlik modeli o'zining tarixiy chuqurligi bilan dunyo afkor ommasini hayratga soladi. Buyuk Ipak yo'li chorrahasida joylashgan bu hudud asrlar davomida turli sivilizatsiyalar, dinlar va madaniyatlar tutashgan markaz bo'lgan. Samarqand, Buxoro va Xiva kabi shaharlarda masjidlar, cherkovlar va sinagoyalarning yonma-yon joylashgani buning amaliy isbotidir.

Amir Temur davrida bag'rikenglik davlat boshqaruvining muhim qismi bo'lgan. Uning "Tuzuklar"ida bayon etilgan adolat va tenglik tamoyillari saltanatni birlashtiruvchi kuch edi. Alisher Navoiy esa o'z ijodida barcha insonlarni bir oiladek ko'rishga chorlagan:

"Olam ahli, bilingizkim, ish emas dushmanlig', Yor o'lung bir-biringizga kim, erur yorlig' ish."

Ushbu an'ana xalqimiz qoniga singib ketgan bo'lib, bugungi kunda Yangi O'zbekistonni barpo etishda ma'naviy quvvat manbai bo'lib xizmat qilmoqda.

TOLERANTLIK – TARAQQIYOTNING STRATEGIK OMILI

Nima uchun tolerantlik jamiyat taraqqiyotining kafolati hisoblanadi? Bunga bir qancha fundamental sabablar bor. Birinchidan,

****ijtimoiy barqarorlik****. Har qanday davlatda taraqqiyot bo'lishi uchun avvalo tinchlik kerak. Tolerantlik turli ijtimoiy qatlamlar o'rtasidagi nizolarni bartaraf etadi va barcha kuchni bunyodkorlikka yo'naltiradi.

Ikkinchidan, ****investitsion jozibadorlik****. Bugungi dunyoda sarmoyalar faqat tinch va barqaror jamiyatlarga kirib keladi. Jamiyatdagi bag'rikenglik muhiti xorijiy investorlar va hamkorlar uchun asosiy xavfsizlik kafolatidir. Uchinchidan, ****madaniy yuksalish****. Turli qarashlar va madaniyatlarning muloqoti jamiyatda yangi g'oyalar, innovatsiyalar va intellektual o'sishni ta'minlaydi.

Shu ma'noda, tolerantlikni iqtisodiy va siyosiy taraqqiyotning "dvigateli" deb atash mumkin. O'zbekistonning so'nggi yillardagi muvaffaqiyatlari zamirida ham aynan millatlararo totuvlikni mustahkamlashga bo'lgan e'tibor yotibdi.

GLOBALASHUV SHAROITIDA YOSHLAR TARBIYASI

Hozirgi murakkab davrda turli mafkuraviy xurujlar va ksenofobiya g'oyalari yoshlar tarbiyasiga salbiy ta'sir ko'rsatishga urinmoqda. Shuning uchun yoshlarda tolerantlik madaniyatini shakllantirish, ularni "jaholatga qarshi ma'rifat" ruhida tarbiyalash har qachongidan muhim.

O'zbekiston Prezidenti tomonidan ilgari surilgan ma'rifat va diniy bag'rikenglik borasidagi tashabbuslar jahon hamjamiyati tomonidan qo'llab-quvvatlanmoqda. Biz, bo'lajak yuristlar ham jamiyatda huquqiy tenglikni ta'minlash orqali tolerantlik an'analarini davom ettirishimiz lozim. Bag'rikenglik – bu ma'naviy yetuklik belgisidir.

XULOSA

Xulosa qilib aytganda, tolerantlik – bu shunchaki passiv sabr qilish emas, balki jamiyatning dinamik rivojlanishini ta'minlovchi faol qadriyatdir. "Tolerantlik - jamiyat taraqqiyotining kafolati" degan g'oya bugungi Yangi O'zbekistonning poydevorini tashkil etadi.

Biz o'z tariximiz bilan faxrlangan holda, kelajakni ham aynan bag'rikenglik va hamjihatlik tamoyillari asosida qurishimiz kerak. Zero, har bir inson o'z qadr-qimmatini his qiladigan, boshqalarning huquqlarini hurmat qiladigan jamiyatgina haqiqiy saodat va yuksak taraqqiyotga erisha oladi.

Adabiyotlar, References, Литературы:

1. O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi (Yangi tahriri). Toshkent, 2023.
2. Mirziyoyev Sh.M. Milliy taraqqiyot yo'limizni qat'iyat bilan davom ettirib, yangi bosqichga ko'taramiz. – Toshkent, 2017.
3. UNESCO. Declaration of Principles on Tolerance. Paris, 1995.
4. Locke, J. A Letter Concerning Toleration. London, 1689.

5. Kant, I. Perpetual Peace: A Philosophical Sketch. 1795.
6. Farobiy, Abu Nasr. Fozil odamlar shahri. Toshkent: Yangi asr avlodi, 2016.
7. Amir Temur. Temur tuzuklari. Toshkent: G‘afur G‘ulom nashriyoti, 2013.
8. Popper, K. The Open Society and Its Enemies. Routledge, 1945.
9. Rawls, J. A Theory of Justice. Harvard University Press, 1971.
10. Mamadaliyev, M. O‘zbekiston jamiyatida bag‘rikenglik tamoyillari. Toshkent, 2021.
11. Qodirov, A. Millatlararo munosabatlar va totuvlik madaniyati. Toshkent, 2020.
12. Sodiqova, S. Sharq mutafakkirlari asarlarida tolerantlik g‘oyalari. Toshkent, 2019.
13. BMT Bosh Assambleyasining "Ma‘rifat va diniy bag‘rikenglik" rezolyutsiyasi. 2018.
14. Walzer, M. On Toleration. Yale University Press, 1997.
15. Alisher Navoiy. Hayratul-abror. Mukammal asarlar to‘plami. Toshkent, 2011.
16. Giddens, A. The Consequences of Modernity. Stanford, 1990.
17. Hegel, G.W.F. Philosophy of Right. 1820.